

1954 de
10.000 "ALTIN"
4 EV
OLMAK ÜZERE
600.000 LİRA

- HER AY BİR ÇEKİLİŞ
- HER 150 LİRAYA BİR İŞTİRAK NUMARASI

AKBANK

Paranızın Emniyetini

Türkiye İş Bankası

SAĞLAR

1954 Yılı İkramiye Planı :

1.500.000 Lira - Bahçeli 30 ev

150 Liralık Bir Küçük Cari Hesap Açtırınız.

«TÜRK FOLKLOR DERNEĞİ»NİN NESRİYAT ORGANİDİR

224

Millî Eğitim Bakanlığı tarafından gönderilmiştir.

TÜRK FOLKLOR ARAŞTIRMALARI

KURULUŞU: AĞUSTOS 1949
AYDA BİR DEFA İSTANBULDA ÇIKAR, HALKBİLGİSİ DERGİSİ
SAHİBİ VE YAZI İŞLERİ MES'UL MÜDÜRÜ: İHSAN HİNÇER

No: 60

TEMMUZ 1954

YIL:5 - CİLT: 3

Millî Halk Dansları Müsabakası

Yazan: İhsan HİNÇER

Yıllardanberi hiçbir müessesenin yapmadığı bir işi «İstanbul Gazeteciler Cemiyeti ile Yapı ve Kredi Bankası» ele almış bulunuyor. Bizim de üzerinde ısrarla durduğumuz millî Danslarımızın toplanması davası, nihayet bu iki müessesenin müşterek maddî ve manevî işbirliğiyle unutulmaktan kurtulacak, folklor hazinemizin koynunda renkli filmler ve zengin albümler halinde yarına devredilecektir.

Bu ayın başında, memleketimizin muhtelif bölgesine, dört mütehasıs eleman, ekipleri ha zırlamak üzere hareket etmiştir. Nedim Akçer Ege, Halil Bedi Yönetken Güney, Muzaffer Sarısözen Orta Anadolu ve Karadeniz, Yaşar Kemal Göğceli de Doğu bölgemize hareket etmişlerdir.

Önce buralarda ayrı ayrı, daha sonra da İstanbulda son neticeleri ortaya koyacak olan seçmeler yapılacaktır.

En çok beğenilen ve derece alan ekiplerin yurd dışı turnelere iştirâk ettirilmeleri kuvvetle muhtemeldir. Esasen gerek İngilterede ve gerekse Amerikada Millî Türk Dansları'nı seyretmek için büyük bir istek vardır. Millî Danslarımıza karşı duyulan alâkayı tebarüz ettiren ve «VATAN» Gazetesinin 13.6.1954 tarihli sayısında çıkan bir yazıyı da bu nüshamızda naklediyoruz.

Halk Oyunları Müsabakası'nın izahlı talimatnamesini aşağıya ahyoruz. Bunda bazı teknik hatâlar vardır. Fakat düzeltileceği ve

bu hatâların müsabaka sırasında meydana çıkacağı aşıkârdır. (Meselâ: Konya ekibi oyuncusu 8, sazcısı 2 kişi gösterilmiştir. Halbuki, Konya ekibinin oyuncusu 3 ilâ 5 kişiyi geçemeyeceği gibi sazının da daha kuvvetli ve fazla olması gerektir).

TÜRKİYE HALK OYUNLARI MÜSABAKALARI TALİMATNAMESİ

1 — Gazeteciler Cemiyeti ve Yapı ve Kredi Bankası, bir kültür hizmeti olarak memleketimizde halk rakslarını teşvik maksadıyla mükâfatlı müsabakalar tertip etmişlerdir.

Müsabakaların hangi vilâyetlerde yapılacağı ve oyuncuların sayıları alfabe sırasıyla bildirilmiştir:

Adana	6 oyuncu	2 çalgıcı
Adapazarı	6 >	2 >
Artvin	6 >	1 >
Aydın	1 >	2 >
Bahkesir	8 >	2 >
Bolu	8 >	2 >
Bursa	8 >	2 >
Çorum	8 >	2 >
Diyarbakır	6 >	2 >
Elâzığ	6 >	2 >
Erzurum	6 >	2 >
Gaziantep	6 >	2 >
İzmir	1 >	2 >
Kars	8 >	2 >
Kastamonu	8 >	2 >
Konya	8 >	2 >

225

1954 de

10.000 "ALTIN"

4 EV

OLMAK ÜZERE

600.000 LİRA

• HER AY BİR ÇEKİLİŞ

• HER 150 LİRAYA BİR İŞTİRAK NUMARASI

AKBANK

HER AY BİR

ERENKÖY ETEMEYİNGİL MATRAASI

Her 150 Liraya

Bir süre ve
terste tâbi
değildir
Basılmayan yazılar
talep vukuunda
lade edilir.

Sokak, No. 17 - İstanbul

TÜRK FOLKLOR ARAŞTIRMALARI

KURULUŞU: AĞUSTOS 1949
AYDA BİR DEFA İSTANBULDA ÇIKAR, HALKBİLGİSİ DERGİSİ
SAHİBİ VE YAZI İŞLERİ MES'UL MÜDÜRÜ: İHSAN HİNÇER

No: 60

TEMMUZ 1954

YIL:5 - CİLT: 3

Millî Halk Dansları Müsabakası

Yazan: İhsan HİNÇER

Yıllardanberi hiçbir müessesenin yapmadığı bir işi «İstanbul Gazeteciler Cemiyeti ile Yapı ve Kredi Bankası» ele almış bulunuyor. Bizim de üzerinde ısrarla durduğumuz millî Danslarımızın toplanması dâvası, nihayet bu iki müessesenin müşterek maddî ve manevî işbirliğiyle unutulmaktan kurtulacak, folklor hazinemizin koynunda renkli filmler ve zengin albümler halinde yarına devredilecektir.

Bu ayın başında, memleketimizin muhtelif bölgesine, dört mütehasıs eleman, ekipleri ha zırlamak üzere hareket etmiştir. Nedim Akçer Ege, Halil Bedi Yönetken Güney, Muzaffer Sarısözen Orta Anadolu ve Karadeniz, Yaşar Kemal Göğceli de Doğu bölgemize hareket etmişlerdir.

Önce buralarda ayrı ayrı, daha sonra da İstanbulda son neticeleri ortaya koyacak olan seçmeler yapılacaktır.

En çok beğenilen ve derece alan ekiplerin yurd dışı turnelere iştirak ettirilmeleri kuvvetle muhtemeldir. Esasen gerek İngilterede ve gerekse Amerikada Millî Türk Dansları'nı seyretmek için büyük bir istek vardır. Millî Danslarımıza karşı duyulan alâkayı tebarüz ettiren ve «VATAN» Gazetesinin 13.6.1954 tarihli sayısında çıkan bir yazıyı da bu nüshamızda naklediyoruz.

Halk Oyunları Müsabakası'nın izahlı talimatnamesini aşağıya alıyoruz. Bunda bazı teknik hatâlar vardır. Fakat düzeltileceği ve

bu hatâların müsabaka sırasında meydana çıkacağı aşîkârdır. (Meselâ: Konya ekibi oyuncusu 8, sazcısı 2 kişi gösterilmiştir. Halbuki, Konya ekibinin oyuncusu 3 ilâ 5 kişiyi geçemeyeceği gibi sazının da daha kuvvetli ve fazla olması gerektir).

TÜRKİYE HALK OYUNLARI MÜSABAKALARI TALİMATNAMESİ

1 — Gazeteciler Cemiyeti ve Yapı ve Kredi Bankası, bir kültür hizmeti olarak memleketimizde halk rakslarını teşvik maksadıyla mükâfâtlı müsabakalar tertip etmişlerdir.

Müsabakaların hangi vilâyetlerde yapılacağı ve oyuncuların sayıları alfabe sırasıyla bildirilmiştir:

Yer	oyuncu	çalgıcı
Adana	6	2
Adapazarı	6	2
Artvin	6	1
Aydın	1	2
Balıkesir	8	2
Bolu	8	2
Bursa	8	2
Çorum	8	2
Diyarbakır	6	2
Elâzığ	6	2
Erzurum	6	2
Gaziantep	6	2
İzmir	1	2
Kars	8	2
Kastamonu	8	2
Konya	8	2

Türk Millî Dans ekiplerin den Karadeniz oyunları topluluğu

Ödemiş	6	>	2	>
Rize	6	>	2	>
Sivas	8	>	2	>
Trabzon	8	>	2	>
Urfa	6	>	2	>

Bu miktarlar azamidir. Daha da eksik olabilir.

İstanbul da çengi, çiftetelli, köçek oyunları için kadın oyuncularla müsabakalara katılacaktır.

Nihai müsabaka renkli filme alınacaktır. Müsabakalarda her oyuna verilecek azami zaman 3 dakika olacaktır.

2 — Birinci maddede adı geçen Vilâyet merkezlerinde yapılacak mahalli müsabakalar için 3-5 kişilik Tertip Komiteleri kurulacaktır.

Merkez Komitesinin yollayacağı temsilci de bu komitelere dahil olacaktır.

3 — Vilâyet tertip komitelerinin başlıca vazifeleri şunlardır:

A) Vilâyet müsabakalarına katılabilecek oyun ekiplerine ve tek oyunculara bu teşebbüsü duyurmak ve bunların iştirakle-

rini sağlamak.

B) Vilâyet müsabakaları için 8-10 kişiden mürekkep jüri heyetlerini seçmek.

C) Vilâyet müsabakalarını 15 Ağustos'a kadar neticelendirmek.

D) Birincilik kazanan ekipin ve tek oyuncunun zamanında İstanbul'da bulunmasını sağlamak.

E) İstanbul'da yapılacak müsabakanın jüri heyetine katılacak delegeyi seçip adını ve hüviyetini Merkez Tertip Heyetine bildirmek.

F) Mıntıka birincilerinin İstanbul'a gelirken millî kıyafetlerini de getirmelerini temin etmek.

Mahalli müsabakalar, Vilâyet Tertip Komitelerinin kararıyla masrafları karşılamak veya bir hayır kurumuna teberrü edilmek üzere duhiliyeli yapılabilir.

4 — Vilâyet müsabakalarında birincilik kazanan ekipe veya tek oyuncuya Merkez Tertip Heyetince 500 lira mükâfat verilecektir.

5 — Müsabaka şartları:

Türkleri Bekliyoruz

Geçen kışın başında Thomas Reid BURNETT adlı, Londra'da yerleşmiş bulunan, Kanada'lı bir raks ve folklor meraklısı, memleketimizde beş haftaya kadar doluşarak bazı tetkiklerde bulunmuştu. Bir gün «Vatan»: ziyarete geldi, tanışık ve ahbab olduk. Geçenlerde Mr. Burnett'ten bir mektup aldık. Aşağıda okuyacağınız tasavvur hakkındaki fikrimizi soruyordu. Kendisine Türk Millî Oyunları Heyeti gibi iddialı bir grupu bir araya getirmenin güçlüklerini izah ettik, Yugoslavya'daki meşhur Folklor Heyeti'nin doğrudan doğruya devletten yardım gördüğünü hatırlattık. Fakat o bu cevabımızdan yılmayarak bize ikinci bir mektup gönderdi. Mr. Burnett'in tasavvurundan haberdar olmaları ve bu güzel hayalin gerçekleşmesine yardım edebilmeleri için, mektubun belli başlı kısımlarını, hükmetin, Devlet Konservatuarı'nı ve gençlik teşekküllerinin dikkat nazarına arz ediyoruz. Bu hususta ayrıca gereken temaslarda bulunacağız.

Belki kendimi tekrar etmiş olacağım, fakat gerçekten aklım, fikrim hep Türkiye ile meşgul ve rastladığım Amerikalılara olsun, İngilizlere olsun, boyuna bir Kanadalı gözüyle Türkiye'yi tarif ediyorum. Fikrimce Batı memleketleri, Türkiye hakkında yeter derecede bilgi sahibi olmadıkları gibi, bildikleri şeyler de fazla ilgi çekici veya tatmin edici olacak neviden değil.

Gazetelerde okuduğumuz makalelerin hepsi Türkiye'nin siyasi, ekonomik veya en-

A) Müsabakalara tek ve toplu olarak katılacak oyuncuların muntazam ve temiz millî kıyafetleri olmalıdır.

B) Vilâyet müsabakalarında birinciliği kazanan oyuncuların ve onlara refakat edecek çalışanların ve vilâyet jüri delegesinin İstanbul'a geliş ve İstanbul'dan dönüş masrafları ile İstanbul'da kalacakları yedi gün için 20 şer lira ikamet yevmiyeleri ödenecektir.

C) İstanbul müsabakaları Eylülün 9-10-11 inci günleri Açık Hava Tiyatrosunda yapılacaktır.

D) İstanbul müsabakalarında şu mükâfatlar dağıtılacaktır:

Birinci mükâfat	3000 Lira
İkinci mükâfat	1500 »
Üçüncü mükâfat	1000 »

Diğer derece alanlara da hediyeler verilecektir.

E) İstanbul'da yapılacak nihai müsabakaların duhiliyelerinden elde edilecek gayri-safi hasılat tamamen Gazeteciler Cemiyetine ait olacaktır. Bu müsabakaların jüri heyeti ayrıca ilân edilecektir.

düstriyel faaliyetine dair — insan münasebetlerine veya kültürünüze dair yazılara pek ender rastlanıyor. Çoğumuz, Türkiye'nin geçmişteki sanat ve kültürüne dair, yalan yanlış bazı fikirlere sahibiz — oysa ki, bu alanlardaki gelenekleriniz hakkında çok daha sarıh, gözlerimizin ve kulaklarımızın aşına olduğu, gerçek bilgilere sahip olmadıkça. Batı fikir ve tesirlerini benimseyişinizin ve bu yöndeki ilerlemenizin mânasını lâıkiyle kavrayabilmemize imkân yoktur.

Taklit ettiğiniz şeyleri, yahut Batı'dan öğrendiğinizi, kabullendiğinizi veya Batı'nın size verdiklerini görmek bizi fazla ilgilendirmez — Batı âlemi, Türk kültürünü kökünden tanımağa başlamalıdır. Öz sanatımızın aşınası olursak, ondan sonraki gelişmeler daha iyi takdir ederiz.

(Mr. Burnett bundan sonra, Londra'nın, isimlerini burada açıklamayı doğru bulmadık. İki en büyük empresaryo ve tiyatro prodüktörünün Türk Millî Oyunları'nı Londra'da takdim etmek hususunda gösterdikleri yakın ilgiden bahsediyor ve hemen harekete geçilmediği taktirde bu ilginin, soğuyacağından korktuğunu ilâve ediyor. Bu empresaryoların biri Londra'da muazzam bir alaka uyandıran «Yugoslav Raks Heyeti» ni ve ayrıca meşhur «Antonio ve İspanyol Balesi» trupuna İngiliz halkına tanıtan zattır.)

Şimdi de sizin ileri sürdüğünüz bazı noktalara cevap vereyim.

1 — Herhalde bilirsiniz, Erzurum Ekibi 1953'de Biarritz'de tertiplenen Milletlerarası Festival'de ortalığı birbirine katmıştı; aynı heyet İspanyanın en büyük boğa - güreşi Arenası'nda raksettiği zaman seyirciler görülmemiş şekilde heyecanlanmışlardı. (İspanya'da kopan alkışın şiddetini, bende bulunan bir band'ı çalmak suretiyle size ispat edebilirim). Üstelik bu heyet, çeşitli raks ekiplerinin ancak bir tanesidir.

2 — Bursa'da bambaşka şekilde oynayan başka bir grup görmüştüm (resmini gönderiyorum). Onların dansları daha sert, daha mücadeleci bir ruhu aksettiriyordu — hareket bakımından onlar da aynı derecede «sansasyonel» di — kostümler tamamen farklı olmakla beraber, gayet canlı ve güzeldi.

3 — Diğer bir grupu Bolu civarında seyrettim — ikişer ikişer, İspanyol «flamenco»larını hatırlatan hareketlerle ve tahta kaşıkları kastanyet şeklinde kullanarak oynuyorlardı — elbiseleri Erzurumlularınkinden çok

farklıydı, lâkin Bursa'ninkileri andırıyordu.

4 — İzmir'in oyunları ve kostümleri de tabii bambaşka.

5 — Trabzon'un raks heyetlerinin görüşü çok daha koyu, elbiseler simsiyah — biraz Erzurumunkileri hatırlatıyor, fakat musiki âletleri ve ayak hareketleri tamamen farklı. Onlar da kemencecinin «hakemlik» ettiği bıçak dansları var — gayet hoş ve resmî bir raks.

6 — Programa, Türkiye'nin raks tarihinde kendine göre bir köşe işgal eden ve daha ziyade Çingene kadınlar tarafından oynanan rakslardan bir nümune dahil etmemek için de sebep yok herhalde.

Bütün bu rakslar birbirinden farklı olduğuna ve her biri başka başka bölgeleri temsil ettiğine göre, her grupun sadece bir veya iki dans takdim etmesi, bütün bir programı doldurmağa yetebilir. Bunlara hem çalgı, hem de gerek solo, gerek koro halinde birkaç musiki parçası ilâve edilecek olursa, gayet dolgun bir program meydana gelmiş olur. Şarkılar tabii erkek ve kadın sesler tarafından karışık olarak söylenmeli ve Batılıların kulakını okşayacak parçalar arasından seçilmelidir.

Miss de Valois Türkiye'deki bütün raks numunelerinin âşinası mıdır, bilmiyorum — fakat bu hususta kendisiyle de konuşacağım. Muhakkak ki, o da bize büyük yardımlarda bulunabilir. Şayet Ankara'da bale öğretmenliği eden Bob Lunnon'un ileri sürdüğü gibi, Ankara Konservatuvarından gelişecek olan Türk Devlet Balesi on yıl sonra dünyanın karşısına çıkacak bir seviyeye erişecekse; onlar, bu gün takdim etmeği düşündüğümüz tathnın üzerine kaymağını, fıstığını, balını eklemiş olacaklar.

Türkiye'deki ekiplerden hiçbirinin profesyonel olmadığını biliyorum — fakat yıllarca beraber oynamış olmanın sağladığı bir tecrübeye sahip bulunuyorlar. Erzurum ekibine Biarritz'de başkanlık eden ve çalışmalarını düşenleyen İhsan Ertuğay, Batılı seyircilerin teknik ve stil bakımından nelere önem verdiğini de bilmektedir. Bu kadarı bile faaliyete geçmek için yeter bence.

Kendisi bütün ekiplerle mektupla teması geçerek, en güzel oyunlarını ve en kabiliyetli dansörlerini seçmelerini, sonra da çok

sıkı prova ederek hazırlanmalarını bildirebilir. Devlet Konservatuvarı'nın Millî Oyunlar Bölümü başkanı Cemal Ögültürk de, eminim ki, bu gibi temas işlerinin genel kontrolünü seve seve üzerine alır, hattâ eğer mümkün olursa teşkilât işleri ile meşgul olmasını temin etmek herhalde çok yerinde olur.

Ekiplerle temas işi başarıldıktan sonra, evvelden tesbit edilecek belirli bir tarihte, bütün ekipler İstanbul veya Ankara'da bir araya getirilerek bir hafta daha prova ettirilir. Ondan sonra empresaryo, ben ve dilediğiniz takdirde siz, çeşitli raksların içinden Londra seyircilerini ve Batı basını en fazla heyecanlandıracak olanlarını seçeriz. Bundan sonra iki ilâ üç hafta daha provalara devam edilerek rasklara profesyonel bir «cila» verilir. Aynı zamanda bir tiyatro sahnesi için gereken adaptasyonlar yapmak suretiyle yeni kostümler biçilip, dikilir, hazır edilir.

Aynı metodu müzisyenler ve şarkıcılar için tatbik ederiz.

Empresaryo raksları seçmeye gelmeden evvel bir ay kadar Ankara ve İstanbul'da kalarak, ekipleri düzenlemek isterdim. Bence bu işin gerçekleşebilmesi hariçten gösterilecek alâkaya bağlıdır; bu alâka hissedilince, dahilde de harekete geçilecektir. Ekip mensuplarının işlerinden izin alabilmeleri için hükümetin de bu teşebbüsü benimsemesi ve desteklemesi gerekiyor. Türk aydınlarının gösterecekleri candan ilgi ve teşvik de, ekip mensuplarına muhakkak ki, çok önemli bir manevî destek olacaktır.

Empresaryo'nun söylediğine göre ekip Londra'da başarı kazanacak olursa — Paris, Berlin, Münich, Viyana ve empresaryo Huruk'un idaresinde bir Amerika turnesine muhakkak gözvüyle bakılabilir.

Kasım ayında Stoli Tiyatrosu'nun, yeni mevsimi Türk Oyunlar Heyeti ile açması mümkündür. Empresaryo, gerçekten muazzam bir gala gecesi tertiplemeyi düşünüyor ve arzuluyor...

(Mektup çok daha uzun. Biz buraya sadece belli başlı parçalarını aldık. Mr. Burnett bu tasavvur gerçekleştireceği takdirde, heyetin prova devresi esnasındaki masraflarının ve ayrıca yol paralarının temini hususunda da bazı teşebbüslere girişmiş ve bazı vaatler almış. Bunların mahiyetini ve mektubun orijinalinde adı geçen bazı şahısların hüviyetini burada açıklamak hakkını şimdilik kendimizde görmüyoruz. Fakat biraz teşvik ve gayret neticesinde, Mr. Burnett'in parlak tasavvurunun kolayca gerçekleştirileceğine kaniiz.)

Türkülerimizin Doğuş Hikâyeleri:

« Akgül Seni Camekânda Görmüşler »

Yazan: Yaşar Kemal GÖGCELİ

Bozkır, bir bakarsın kırmızıya, mora, bir bakarsın ölgün, başka türlü anlatılmaz, bir sariya çalar. Bir de bakarsın bozkır, yağmur yemiş bir yangın yerine döner.

Bozkır uçsuz bucaksızdır. Bozkır için herkes böyle der. Böyle demek bir marifet değildir. Ama, gene de bozkır uçsuz bucaksızdır. Uçsuz bucaksız, lekesiz, dümdüzdür. Yazın kavrulur, yanar, çatır çatır eder. İnsanın gözü korkar. Kışın bir kar alır ortalığı, amanallah.. Yer süt beyaz, gök butamık mavidir.

Yerle gök arasında bir yerlerde bir turna katarı süzülür durur. Sonra sağa sola vurur. En sonunda da gene yerle gökün kavuştuğu bir yerlerde gözden kaybolur.

Bir sığırcık sürüsü toprağa kapkara iner. Sığırcıkların kapkara, benekli sırtları güneşte yeşile döner. Gözleri korkuludur. Sığırcıkların gözleri, dedim. Bozkırda sığırcıkların gözleri bile birşeydir. Bir karga görür sünüz. Kanadının birinde bir parça beyazlık vardır. Bozkır böylesine ıssızdır işte. Böylesine yalnızdır.

Yalan, doğru, ben orasına karışmam. Vebali anlatanın boynuna. Hem ne vebali olacak bunun? Adam uydurmuşsa, hoşuna gitmiş uydurmuşsa bize ne oluyor yani? Hem açıktan açığa «Bu benim söylediklerim uydurmadır, dinliyen dinler, dinlemiyene Allah selâmet versin» derse ne yapabiliriz? Vebali, mebali de yok ya bu işin.

Tepe, Kırılğıçtepesi.. Dümdüz bozkırın neresinden bakarsan bak, aynı minval üzere görünür tepe.. Tepenin en tepesinde bir ağaç vardır. Gövdesi kalın, dalları küçüktür ağacın. Bahar geldiğinde ağaç çiçekle donanır. Yaprakları çiçekten görünmez olur. Ağacın tümü çiçeğe keser. Ağaçla birlikte tepe de donanır. Ve her bahar ağaçtan süt beyaz bir bölük kuş kalkar. Bu kuşlar, ağaca ne zaman iner, kimse göremez derler. Gerçekten de kimse görmemiştir. Bu bir bölük sütbeyaz kuşa «Akgül Kuşları» derler. «Akgül Kuşları» bir top, tostoparlak bir pamuk topu halinde ağaçtan göke fırlar. Gökyüzünde

tuz-buz olurlar. Kırılıp göktüzüne serpilmiş gibi..

Her bahar o yan köylüleri, ellerinde bozkırdan derlenmiş çiçeklerle, gelir çiçekleri ağaca atarlar. Ve ağaç çiçeklerden görünmez olur. Sonra tepenin üstünde durup hep bir ağızdan «Akgül» türküsünü söylerler. Türkü söylenirken gökyüzünde bir bölük turna dolanır durur. Bu, her yıl böyledir.

Otlar diz boyu.. Çiçek açmış ağaçlar karanlıkta gölge gibi. Ot kokuyor, çiçek kokuyor. Toprak ıslak ıslak kokuyor.

Yüreği bir kuş yüreği gibi atıyordu. Bir ara ay bulutların arasında sıyrılıverdi. Bahçenin dalları pırıltı içinde kaldı. Ağaçların dalları da öyle oldu. Nefes almadan otların içine yatıp, ayın buluta girmesini bekledi.

Toprak ıslak kokuyor. Ay buluta girdi, girecek. Bahçenin ortasında bir ulu ceviz ağacı var. Ağacın altı kapkaranlık. Oraya yetişse.. Şimdiye kadar çoktan gelmiş bekliyordur. Toprağa yatıp gerindi. Ay buluta girdi, Sürünüyor. Koca cevizin karanlık dalları.. Dallar kalın, uğultulu.. Göğsü inip inip kalkıyor. Cevize yaklaştı. Elleri acıdı, Şimdi, kendisini bütün dünya görüyor gibi geliyor. Bu bahçe batsın, Cevizin altında bir karartı var. Kimıldıyor. Beri geldiği yok..

Birden kalkıp ceviz ağacının karanlığına doğru koştu. Kendini karanlığa atıp ellerine sarıldı.

Oğlan kızı ezcek kadar sardı.

— «İlk akşamdanberi bekliyorum,» dedi. Kız: «Fırsat bulamadım. Peşimdeler. Beni gözetliyorlar,» dedi.

Oğlan: «Elifim,» dedi.

Kız: «Mustafa,» dedi.

Mustafa: «Hazır mısın?» dedi.

Elif: «Yarın kaçalım,» dedi.

Elif: «Korkuyorum,» dedi, «korkuyorum babamın öfkesinden,» dedi.

Toprağa oturdular. Birbirlerine dolanmışlardı. Daha doğrusu yapışmışlardı. Ateş almıştı ikisini de. Yanıyorlardı, Toprak da yanıyor. Kızın dudağı kıpkırmızıydı. Kızın dudağı ateşe kesmişti. İşte öyle..

Elif: «Nereye gideriz?» dedi.

Mustafa: «Çukurovaya.»

«Çukurovaya..»

Elif: «Beraber çalışırız tarlada» dedi.

Mustafa: «Bir de evimiz olur.»

Elif: «Beraber gideriz tarlalara..»

Mustafa: «Hep beraber» dedi.

Elif: «Babam bizi bulamaz..»

Mustafa: «Çukurova bir dünya kadar yer» dedi.

Tanyeri ışdı, ışıyacak. Kız, telâşla fırladı. Mustafa da.

— «Yarın akşam burada. Yarın Çukurovaya..»

Ayrıldılar.

Bu, her gün böyle sürdü. Her gün kaçmağa karar verdiler, her gün yarına kaldı.

Ve aylar geldi geçti... Mustafa bir gün, sabaha kadar cevizin altında bekledi de Elif gelmedi.. Az daha üstüne gün doğuyordu. Kendini bahçeden dışarı dar attı. Bir gün, iki gün, üç gün bekledi cevizde, ne gelen var, ne giden...

Mustafanın iki eli boğründe kaldı.

Sonra duydu ki Elifi şehirdeki Keleşzadenin oğluna nişanlamışlar. Yüreği bir ateş harmanına döndü. Yan, babam yan!

Bir gün anası Mustafayı dizinin dibine oturttu da: «Oğlum» dedi, «yiğidim, Mustafam, bu sevdadan vazgeç! O, kocaman Mürsel Ağanın kızı, sen bir dul karının oğlusun. O kız seni alır mı? Yandığın boşuna. Dağ gibi yiğitsin, Sana ondan daha güzelini bulurum. Vazgeç, oğlum, bu sevdadan. Yanma böylesinin nârına. Vazgeç!»

Görülmemiş bir toy düğün oldu. Elifi aldılar götürdüler şehire.. Düğün alayı giderken Mustafa Kırilangıçtepeye çıkıp, düğün alayı gözden kayboluncaya kadar, ayak parmaklarının ucuna dikilerek baktı. Alay gitti, kayboldu. O bakmağa devam etti durdu. Birden ölü gibi yere yuvarlandı.

Ayıktığı zaman baktı ki ay bir bulutun içinden çıkıyor. Burcu bulandı.

Bozkır uçsuz bucaksızdır.. Ağaçlar, bozkırların ortasında leke gibi, nokta gibi kalırlar. Mustafa günlerce bu uçsuz bucaksızlıkta dört döndü.

Elif bin pişman. Yani, «yarın, yarın» diye kaçma gününü uzattığına. Alnını cama dayamış, her Allahın günü pencereden uzaklara bakıyor, bekliyor. Mustafa belki çıkar gelir. Konuşmadan yollara bakıyor. Bu haber Mustafaya ulaşır. Ama bozkırın düzlüğü.. Yollar uzun. Her şeyin başı, Mustafa umudsuz.

Yıllar gelir geçer. Mustafa bozkıra dönüşmüştür. Mustafa kurdlarla kuşlarla bilebilir.

En son gün, en son gün diyorum, çünkü kimse Mustafayı bir daha göremez, Mustafa Kırilangıçtepeye çıkıp bir ağaç diker. İnce bir fidandır bu! Türküsünü söyleye söyleye ortadan kaybolur.

Her yıl baharda, bu ağaçtan bembeyaz bir top kuş göğe doğru fırlar, gökyüzünde açılıp serpilir. Her biri göğün bir yerinde kaybolur.

TÜRKÜSÜ

Akgül sen! cemeşkânda görmüşler,

Ağ güllüm, güllüm,

Siyah saçın sırma ile örmüşler

Yâr eğlen eğlen, gül eğlen eğlen

Seni bana ürüyamda vermişler

Ağ güllüm, güllüm

Evel sevip sonra kor gider misin

Ağ güllüm, güllüm

Sevip sevip sonra terkeden misin.

Yâr eğlen, eğlen, gül eğlen eğlen

Acı poyraz gibi kırıp esmedim

Ağ güllüm, güllüm

Kaderime kıstıım sana kıstemedim

Yâr eğlen, eğlen, gül eğlen eğlen

Ben yarından umudumu kesmedim

Ağ güllüm, güllüm

Evel sevip sonra kor gider misin

Ağ güllüm, güllüm

Sevip sevip sonra terkeder misin.

Yâr eğlen, eğlen, gül eğlen eğlen

İndik de dereye omuz omuza

Ağ güllüm, güllüm

Sünbül de karışmış güle nergize

Yâr eğlen, eğlen, gül eğlen eğlen

Benden selâm eylesen o vefasıza

Ağ güllüm, güllüm

Bu yıl da bayramı el ile etsin

Yâr eğlen, eğlen, gül eğlen eğlen

Kitaplar Arasında:

«Şafaklar Dolusu»

Yazan: Veysel ARSEVEN

«Davul top sesinden, zurna neş'eden
Fırlayıp koçaklar çıktı köşeden.
Bar oynarken coşar o çelik beden
Kimin akhna hiç durmak gelmiyor.»

Diyor ve bir halk oyunu oyuncularını canlandırıyor gözümüzde. Hayali olaylar, sevgilileri ile çişme başlarında konuşan uydurma köy kızları yok bu şiirlerde. Gerçek var. Sapanı ile, alında terile çift süren köylü var.

«Yaz aylarında yaylâma gelende
Ohur şenliklerin meydanı yaylâm.
Türküler, nağmeler göğü delende
Ohurum seslerin hayramı yaylâm.»

Yollar ince ince gider, uzanır,
Dağlar omuz omza durur dayanır.
Harman vakti altın renge boyanır
Rüyaya benzeter zamamı yaylâm.»

Bir Karacaoğlan, bir Gevheri yaylaları dolaşüyor sanki. «Neylesin», «Saz» adlı şiirlerinde hep aynı kuvvetli hava.

Sonra bakıyorsunuz ki şair birdenbire kendini mistik duyulardan, folklorun testirinden, savaşı fikirlerden sıyrılmışçasına:

«Hacıvatın karısı,
Odayı süpürürken
Yere düştü,
Burnunun yarısı....»

Hacıvatın karısı,
Portakalın irisli,
Kabağın birisi,
Kavunun sarısı,
Mahallenin maskarası!

Hacıvatın karısı,
Soyulmalı derisi!..»

TÜRK DÜŞÜNCESİ, TÜRK
DİLİ, KÜLTÜR DÜNYASI, TÜRK
SANATI, HİSAR, İSTANBUL,
MÜLKİYE, KÖY POSTASI,
D E V R İ M GENÇLİĞİ, BİLGİ
Dergilerini okuyunuz.

İnsanlar var dünyada, pırl pırl düşün-
celi. İnsanlar var sanat heveslisi, Uçan kuş,
akan dere, titreyen yaprak; kısaca güzel o-
lan ve güzel gördükleri her şey böyleleri için
bir yaratma vesilesi olur. Şair yaratılıştır-
lar. İşte Mehmet Gökalp te bunlardan biri.

«Bir sessizlik çöker yeniden
Öylesine içli, öylesine derin,
İnsanı bir sihir sarar
Cümlesinden üstün kederlerin.»

Diyor. Sonra başka bir şiirinde, ölmüş
bir denizcinin ruhunu konuşturuyor:

«Gemiler geçer ufuktan, gemiler,
Hiç kimse bilmez varlığını.
Geldiler melekler söylediler;
İnsanların beni aradığını.»

Nelere kadir olmaz bu şairler ki. Canları
çeker güldürür, canları çeker ağlatırlar in-
sanı.

Günümüzün genç şairleri, genç hikâyeci-
leri, hiç de eskilerine benzemiyorlar. Eskü-
rin dört elle sarıldıkları konulara yenileri ya-
naşmıyor bile. Herkes (mehtaba) mersiyeler
yazarken, M. Gökalp hiç de onlar gibi dü-
şünmüyor.

«Ne işin var acep bu topraklarda?
Savuş ey dolunay, git uzaklarda,
Işığın meftun aşkılar ara...» Diyor.

Folklor'la haşır neşir, sarmaş dolaş olsun
da, bir halk şairi gibi konuşmasın mümkün
mü Gökalp için:

«Anadolu yolları
Yazın tozudur.
Yeşil meyva dalları
Elmalıdır, kirazlıdır...
İnsanları var, toprak aşığı,
Alınlarında kader kırışığı
Hepsi tatlı sözlüdür....»

Diyor ve «Anadolu Hikâyesi» adlı şiirini:
«Elmalı, kirazlı,
Vefalı Anadoludum.»

Diye bitiriyor.
Başka bir şiirinde Gökalp:

Konya Efsaneleri:

Ayaktaki Tabut

Konyada, Mevlâna Türbesi (Şimdiki Eski Eserler Müzesi)ni ziyaret edenlerin, hemen her gün işittikleri bir efsane vardır: Mevlâna vefat edince, cenazesi, babası Sultan'ül-Ülema'nın mezarının bulunduğu bu yere getirilirken, babası tabutu ile ayağa kalkmış, oğlunun ilmine, yüceliğine hürmet göstererek, yanında yer vermiştir. O gün, bugündür tabut ayaktadır..

Hakikaten, türbenin «Post Kubbesi» altında bulunan «Huzur-u Pîr» den bakılınca, Sultan'ül-Ülema'nın mezarı üzerinde bulunan tabut ayaktaymış gibi bir görünüş verir. Fakat bu, sadece cephe görünüşüdür; biraz meyledince ceviz ağacından mahirane oyulmuş kafesli sanduka'nın ayakta değil, mezar üzerinde uzunlamasına durduğu anlaşılır. Esasen bu sanduka, Sultan'ül-Ülema'nın da değildir. Şöyle ki:

Mevlâna vefat ettiği zaman (17 Aralık 1273), daha evvel 1231 yılında vefat ederek buraya gömülmüş olan babasının mezarı yanına defnedilmiştir. Mevlâna'nın ölümünden kısa bir müddet sonra, Selçuklu devri büyük-

Deyip, bir Eloğlu edasile, hayatla alay; bizimle şaka ediyor. Perdede gölge oyunlarını görür gibi olmuyor musunuz bu şiiri okurken?

Bu küçük kitap, en güzel ve en uzun şiiri «Şahin Destanı». Bir şehir ayaklanmış; bir devir dile gelmiş, bir kahraman dile getirilmiş bu destanda:

«And içmişti düşman kanı içmeğe,
Dünyada kimin cesareti vardı,
Anteb'in Almalı Köprüsünden
Anteb'e geçmeğe?»

«Ben yurda kurban olan...»

Diyor Şahin, atılıyor ileri. Savaş başlıyor; vuran vurana, kıran kırana:

«.....
Uzakta bir ses duyuldu;

Yazan: Mehmet ÖNDER

leri, üzerine bir türbe inşa ettirmeğe başlamışlardır. O zaman Selçuklu devri mimarlarından Selim oğlu Abdülvahid bir sanduka projesi çizmiş, Konyalı Genek oğlu Hüsameddin Mehmed de, ceviz ağacından bu sandukayı imal ederek Mevlâna'nın kabri üzerine koymuşlardır. Sanduka, baş taraf 2.65 m., ayak ucu da 2.14 m. yükseklikte ve 2.91 m. uzunluğundadır. Selçuklu ağaç oymacılığının şaheser bir örneği olup, üzerinde, nebati, rumî, geometrik desenler ve Mevlâna'nın kendi ültümü üzerine söylediği gazeller vardır.

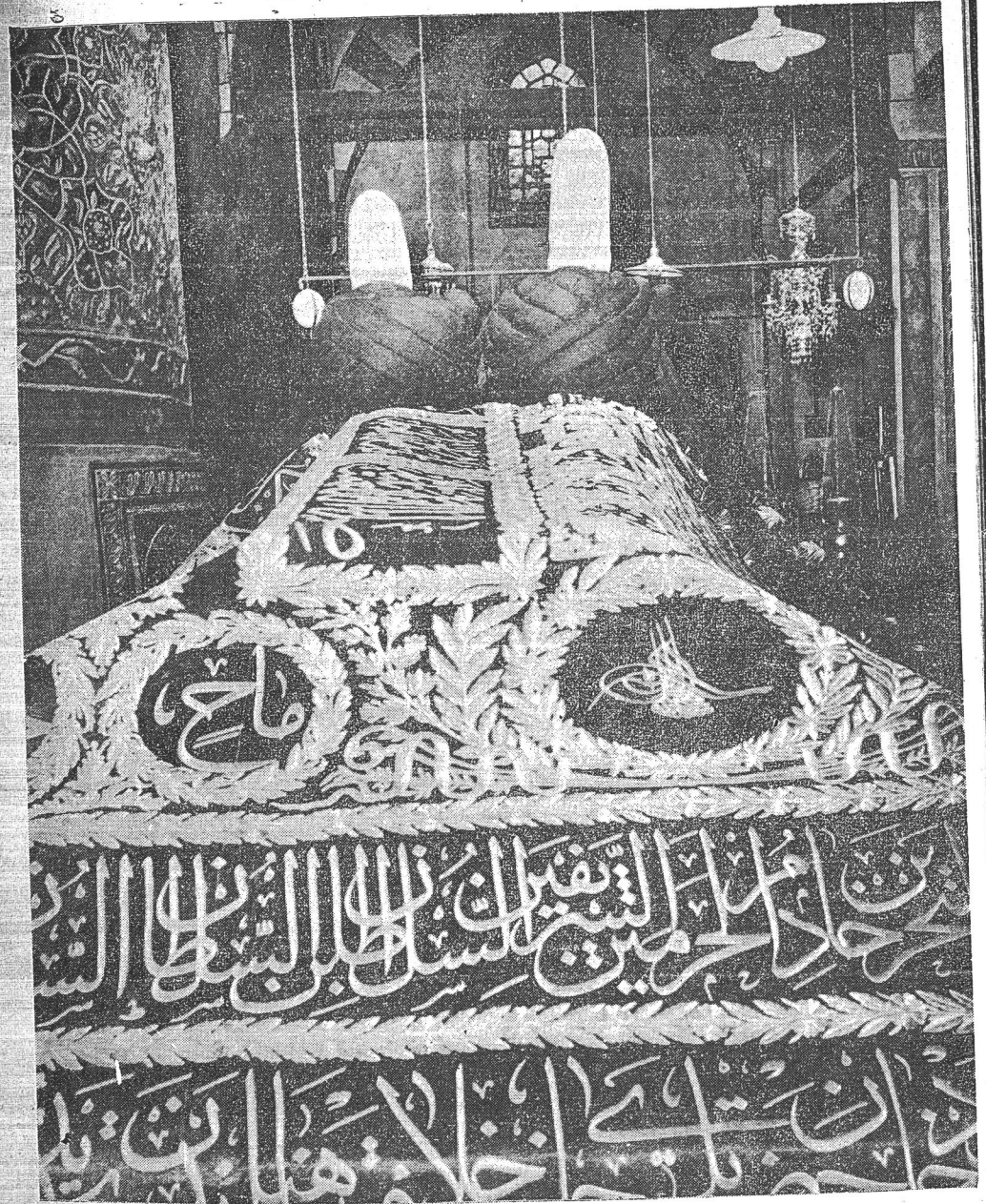
Zamanla bu türbe (Yeşil Kubbe = Kubbe-i Hadra) tamirler ve ilâveler görmüş, 16. yüzyıl içinde, Osmanlı devrinde, Mevlâna ve oğlu Sultan Veled'in üzerine mermer bir sanduka yaptırılarak, Mevlâna'nın işlemeli sandukası, babası Sultan'ül-Ülema üzerine kaldırılmıştır. O gündenberi bu yüksek yapıpılışlı sanduka, babası üzerinde durduğu için, Mevlâna'nın cenazesi buraya gelince, babasının hürmeten ayağa kalktığı hakkındaki halk inancı meydana gelmiştir.

Bu seste bir vatan ağhyordu,
«Dağlar arslan Şahin vurukdu».

.....
Can Şahin, can,
Her ana doğuramaz sen gibi aslan
«Uyan da al kanlara boyan».

Küçük bir kitap «Şafaklar Dolusu» (1). Ama özli deyişler var içinde. Şiir sevenlere sağlık verirken, Türk Folklor Araştırmaları dergisini de bu hayırlı teşebbüse ön ayak olmasından ötürü tebrik eder, daha nice nice güzel eserler yayınlamasına vasita olmasını temenni ederiz.

(1) «Şafaklar Dolusu» şiirler, Mehmet Gökalp. 1954 Türk Folklor Araştırmaları Mecmuası Neşriyatı. Fiyatı 50 kuruş.

MEVLÂNA VE OĞLU VELET ÇELEBİNİN SANDUKALARI
«Huzur-u Pîr»den bakılınca, Sultan'ül-Ülema'nın mezarı üzerinde bulunan tabut ayaktaymış gibi bir görünüş verir. Fakat bu, sadece cephe görünüşüdür. Biraz meyledince ceviz ağacından mahirane oyulmuş kafesli sandukanın ayakta değil, mezar üzerinde uzunlamasına durduğu anlaşılır.

Âşık Demir

Yazan: M. Halit BAYRI

Tanıdığım şairler arasında şimdi hayatta olanların en genci, Âşık Demir'dir. Sazının sesi, İstanbul ufuklarını henüz pek aşmayan bu şair, yaşı küçük olduğu halde, ruh itibarıyla gelişmiş, olgunlaşmış, âşıklığın sırrına gerçekten ermiş sayılabilir. Onun için eserleri üzerinde durarak bu genç âşığı tanıtmak hem bir görev, hem de bir zevktir.

Âşık Demir, bana hayatından hemen hiç bahsetmedi; hattâ babasının, annesinin adlarını bile söylemedi. Fakat bir konuşmasında:

Böyle garip işe ben de şaşırırım

Bin üç yüz kırk dörtte cihana geldim,

Henüz pek genç iken gönül düşürdüm,

Böyle deyiş düzüp lisana geldim.

demesine bakılacak olursa, kendisinin 1928 senesinde doğduğuna ve bugün yirmi beş yaşında olduğuna hükmetmek lâzım gelir.

Âşık Demir, Geliboluludur. Asıl adı İlhan, soyadı Demirtarlandı. Bir kolu Kırım, bir kolu da Karadeniz Türklerine bağlı olan ailesinden, başka saz şairleri yetiştirdiği de bilinmektedir. Âşık Demir, İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesinde yüksek tahsilini bitirmiştir. Bir dörtlüğünü yukarıda naklettiğimiz konuşmasında:

Aşkın deryasında açtım gözümü

Üç yüz altmış birde aldım sazımı

Dinlesin âşıklar dertli sözümü

Yazdım dörtlerimi meydana geldim

demesinden anlaşılıyor ki, 1945 senesinde şiir söylemeğe başlamıştır. Âşık Demir'de şiir söylemek, hususiyetle koşma yapmak ve destan düzenlemek ihtiyacını doğuran sebepler nelerdir? Bu ciheti bilmiyoruz ama, yedi telli tanbura çaldığını, bunu hiç kimsenin rehberliğinden faydalanmıyarak kendi kendine öğrendiğini Âşık Demir ifade etmektedir. Bu keyfiyet, onun güzel sanatlara karşı olan tabii meylinin açık delili olsa gerektir. Yukarıda bahsettiğimiz konuşmasında:

Bıraktım İmmi gurbete düştim,

Vardım nihayette Harputa düştim,

Bir sevda uğrunda bin derde düştim,

Kavrulup derd işe âmana geldim.

diyerek Âşık Demir, memleketinden ve evinden ayrıldığını, bir hayli yerler gezip dolayışığını, bu arada Harput'a da uğradığını, bizce

bilinmeyen bir ülkü uğrunda başından bazı hâdiseler geçtiğini işaret etmekte, ancak bu hâdiselerin ne mahiyette olduğunu anlatmamaktadır.

Âşık Demirin başka başka dergilerde yayınlanan şiirleri büyük bir yekün tutmaz. Şu kadar ki, edebiyatta kemmiyet, en sonra hatıra gelen bir ölçüdür, bu sebeple neşrettiği şiirlerin sayısından önce, iç bünyesindeki kuvvete göre şairin edebiyatımızdaki yerini araştırmamız pek tabiidir.

Âşık Demir'in mahsullerinde dil, oldukça pürüzsüz, temiz ve sadedir. Bütün saz şairleri gibi o da, kafiyeleleri az çok ihmal eder, bazı bazı vezin hususunda da müsamahalı davranır. Manzumelerinin son dörtlüğünde mahlâsını söylemeden geçmez. Bunun için eserlerinden saz şiirinin çeşnisini almak daima kabilirdir. Ancak, yaşına dikkat ederek Âşık Demirin sesinde gençliğinin pervasız ve mesut âhengini dinlemek istemediğimiz halde o:

Bir acı masaldır şu benim ömrüm,

Genç yaşta saçlarım ak oldu gitti;

Ne bir sabah oldu, ne bir gün gördüm,

Derdim bir, ikiydi, çok oldu gitti.

Yolum düştü, gittim dağlar ardına,

Kaptırdım postumu ilin kurduna,

Şu dar-ı dünyanın bunca derdine,

Dayanmadı sinem, çâk oldu gitti.

diyerek, bize gün görmediğinden, derdinin çokluğundan, kalbinin sızılardan acı acı şikâyet eder, hayata ürkek ve ümitsiz gözlerle bakanların yorgun ve zayıf haliyle ağlar.

Şiirlerine bakılırsa, Âşık Demirin coşkun bir milliyetçi olduğuna hükmetmek lâzım gelir. «Kırkların Türküsü» başlıklı bir manzumesinde:

Demir der: Yiğitler yurdun mahdır,

Uzamp kırklara katılmahdır.

Siperden sipere atılmahdır.

Millet bizim, vatan bizim gideriz

Öz yurd bizim, Turan bizim gideriz.

dediğine göre, hattâ milliyetçilikte ifrata gittiğini düşünmek yerinde olur. «Koçaklama» adındaki bir yazısında:

Demir der bu yurdun dñvanesiyim

Kaniyle bağlanmaş bir kölesiyim

Pir Sultan Abdal'ın İki Şiiri

Yazan: Cahit ÖZTELLİ

Gözüm yaşımı akıttı

Sel eyledi zaman bizi

Can nice ayrılır tenden

Ten nice ayrılır candan

Ayak ayak nerdübandan (?)

İN eyledi zaman bizi (3)

Gelin gidelim zecrile (?)

Can kurban olsun asile

Bir habdan bilmez cahile

Kul eyledi zaman bizi

Kimi baydır İmî fakir

Yaradan Mevlâ'ya şükür

Ne akı kodu ne fikir

Delî eyledi zaman bizi

Pir Sultan'ım döne döne

Dolu içtim kana kana

Şu yerdetim yana yana

Avrat eyledi zaman bizi

Medet senden medet Muhammed Ali

Akar böz bulamık sellerde kaldım

Ne yaman zalım otur elm dîli

Söylesürler bizi dîllerde kaldım

Kaçma benden kaçma hey kaşı kara

Derdine düşel' odum avara

Bir dostum yoktur ki halımı sora

Gariplik gurbetlik ellerde kaldım

Yanarım yanarım tiffünüm tütmez

Çıkarım bakarım bülbülüm ötmez

Çalındım çarpındım ellerim yetmez

Dibi bir kararsız göllerde kaldım

Farı derim farı gönül farımar (4)

Kurudu çeşminin yaşı silinmez

Harbi esmeyince karlar erimez (5)

Çögenli boranlı dağlarda kaldım (6)

Pir Sultan Abdal'ım gülmez oldu

Kurudu çeşminin yaşı silmez oldu (7)

Gelecek yollarım bilinmez oldu

Kesilmiş kervanım yollarda kaldım (8)

1. Sadettin Nüzhet, Pir Sultan Abdal, İstanbul, 1929. Abdülbaki Gölpınarlı — P. N. Boratav, Pir Sultan Abdal, Ankara, 1943. 2. Nerdüban: Merdiven, 3. İn eylemek: indirmek, 4. Farımar: vazgeçmek, 5. Harbi: Güney yeli, 6. Çögen: çalı Bo-ran: fırtına, 7. Çeşmin yaşı: gözümün yaşı, 8. Kesilmiş kervan: soyulmuş, perişan olmuş kervan.

Pir Sultan Abdal XVI. yüzyılda Osmanlı-İran mücadelelerine karışmış, Şah Tahmasb tarafından tutmuş, hattâ bir nefesinde.

İstanbul sehrinde ol sahib devlet

Tac-ı devlet ile sahnahdır

Diyerek şiirlerin Anadolu'ya hâkim olmasını istemiştir. Karıştığı ayaklanma sonunda Sivas valisi Hızır Paşa tarafından idam edilmiştir.

Şimdiye kadar Pir Sultan hakkında geniş bilgi veren iki kitap çıkmıştır. Bunlarda üç yüzden fazla şiiri yayınlanmıştır. Fakat bir kısmının başka şairlere ait olduğu anlaşılmaktadır. Elimizde yüz kadar yayınlanmamış şiiri vardır. Bunlardan bir kısmı şairin hayatı ile ilgilidir. Şair üzerinde çalışmak isteyenlere şimdilik iki şiirini sunuyoruz. Bu iki şiirin başarılabilen bir ayaklanmanın teessürü ile söylenmiş olduğu anlaşılmaktadır.

1

Be yârenber be kardeşler

Gör neyledi zaman bizi

demesinden anlaşılıyor ki, Âşık Demirin gönlünde yaşayan vatan duygusu, çok kuvvetlidir. Bu sebeple:

Vatanın zerresi cihana bedel

demek suretiyle ruhunda yanan yurd sevdasını açığa vuran şair, kadından eserlerinde pek az bahsetmiş:

Bize kız bulunmaz süngüden güzel

derken:

Destanlar yaratır kabza tutan el

demeği de unutmamıştır.

Daha çok genç olması itibarıyla Âşık Demir'in bundan sonra söyleyeceği destan ve koşmaların sayısını Allah bilir. Coşkun kalbine ilham veren milliyetçiliğinden kuvvet aldıkça Âşık Demirin hiç durmaksızın vatan Türküleri yakacağından kahramanlık besteleri düzenleyeceğinden Türk toprağının kokusunu, Türk denizinin sesini, Türk köylüsünün acısını ve sevincini, hasılı Türklüğün yüksek ruhunu şiirin mayasına katacağından biz tamamiyle eminiz. Sazından ve sözünden bellediğimizi şairin çabuk gerçekleştirmesini dileyelim.

Büyük FOLKLOR Anketimiz

Anketi Tertip Edenler:
İhsan HİNCER - Mehmet GÖKALP

Sadi Yaver Ataman'ın Cevapları

S U A L L E R :

- 1 - Folklor mefhumundan ne anlıyorsunuz; tarifini yapar mısınız?
- 2 - P. Saintves, 1930 da nesrettiği «Manuel de Folklore» adlı eserinde: «Folklor, medeni bir millette Halk Düşüncesi'nin etüdüdür.» diyor, bu ifadeyi yerinde buluyor musunuz?
- 3 - A. Van Cennep bir eserinde: «Sosyoloji kelimesinin tam mânâsile folklorun bütümlerinden biridir» (?) dediğine göre, siz ne düşünüyorsunuz?
- 4 - Türkiye'de folklor çalışmalarında nasıl bir metod kullanılmalıdır? Köy monografileri nasıl hazırlanmalıdır?
- 5 - Bir «MİLLİ FOLKLOR ENSTİTÜSÜ» nün kurulması lüzumlu mudur, bu hususta devlete ne gibi bir mükellefiyet düşer?
- 6 - Türk Folkloru'nu halka ve harice tanıtmak için neler yapılmalıdır? (Radyo, neşriyat, sergi, turne'den hangilerini tercih edersiniz, niçin?)
- 7 - Sanatkar, Edip ve şairlerimiz, Türk Folklorundan nasıl faydalanabilirler? Halk şiirleri, destanları, hikâyeleri, türkü ve ağıtlarıyla bir millî destan meydana getirilebilir mi, nasıl?
- 8 - Halk şairlerinin eserleri (kosma, hikâye, türkü...) folklorik midir?
- 9 - Folklor, tedrisata girmeleli midir? Hangi derslerle birlikte okutulmasını münasip görüyorsunuz?
- 10 - Devlet yardımı olmadan folklor çalışmalarının muvaffak olacağına inanıyor musunuz? Devlet yardımı şart ise, bu husustaki vazife hangi Bakanlığa düşer?
- 11 - Folklor dair şahsî hatıralarınız, eski ve yeni eserleriniz, çalışmasını takdir ettiğiniz folklorcularımız kimlerdir?
- 12 - Anketimiz dışında kalan folklor sorularına dair düşünceleriniz?

C E V A P L A R :

1 - Folklor, dilimize en uygun mânada (halk bilgisi) demektir. Şehirlerin makine hayatı ve kültürü ile ünsiyet etmemiş insan topluluklarının bir kültür hayatı olduğu malumdur. Bu kültür özünü, medenî temaslardan uzak yaşayan ve manevî hayatına ait bütün örf ve âdetlerini, bilgilerini safiyet, sadelik ve samimiyetle ifade eden bu kültüre folklor diyoruz. Folkloru ben, ulu bir ağaca benzetirim. Bu ağacın dallarından her biri ayrı ayrı meyve veren birer kültür koludur. Yazma oyasından türkiye kadar içinde hukuku, tababeti, edebiyatı ve musikiyiyle, sosyal ve iktisadî karakteri ve faaliyetleriyle bir halk kültür müessesesi olan folkloru kanaatimce evvelâ içtimai ve hukukî esaslar içinde mutalâa etmelidir. Bildiğimiz gibi, hukuk, aileden başlayarak cemiyet hayatının düzenini ve ayarını elinde tutan içtimai bir müessesedir.

Folklorlarda hukuk halkın ihtiyaçlarının, münasebet, menfaat ve dolayısıyla iş hayatlarına ait bütün faaliyetlerinin sade ve samimi bir anlayış içinde nizamı demektir. Bu hukukun özü esasında geleneklerin mahsulü olarak insanî ve vicandandır. Türk halkı hukuk terbiyesini ayrıca ve mühim olarak

dinden aldığı için de nizamlarını Allah korkusu esasına bağlamıştır. Hukukî terbiyenin, adalet ve kanun fikrinin tam mânâsıyla teessüs etmediği cemiyetler, bazan hak ve hukuku ihlâl ederek kan dökmeye kadar giderler. İşte müsbet ve menfi hâdiseler içinde hukuk folkloru teessüs etmiş oluyor ki, kanaatimce folklorun bütün kolları haddizatında bu içtimai ve hukukî problem ve esaslar üzerinde halkın kaynaşmasının bir tezahürüdür. Cemiyet, sağlığın korunması için tıp folklorunu tesis ederken, estetik duygu, ve cinsî temayüllere ait faaliyetler, edebiyat ve musikiyi, dansları, elişleri ve teferruatını sağlamıştır. Elindeki (Tiğ) kadar (Saz), (Saz) kadar (Sözü) ile ince hisler yaratan halk, iş hayatında rastlayacağı bütün müşküllerini ve ihtiyaçlarını pratik bir zekâ ile karşılamasını bilmiştir. Degirmenine tatbik ettiği basit bir âletin beno medenî seviyenin fabrika hayatını kısındırarak kadar düşündürücü mânâsı vardır. Mandanın ayağna kasnak takıp derin karda işini aksatmayan, domuzun ardına dinamit lokumunu sokup patlatan, ayıyı ininden usuletle çıkarmasını bilen, tilkiyi kafese koyan hep bu pratik zekânın işidir. İşte bilhassa Türk folklorundaki zenginliğin mânâsını benim dilim ancak bu sade, fakat

ARAŞTIRMALARI

düşündürücü kelimelerle ifade edebilmektedir.

2 - Umumi mânâsı ile doğrudur. Ancak Türk milletindeki his ve irtical kuvveti ile yaratma kabiliyeti ve kahramanlık duygusu bizim folklorumuzu daha başka ve şumullü mânalara götürür.

3 - Benim anlayışına göre, sosyoloji daha geniş mânada, aynı zamanda münevver topluluklarında hayatını etüd eden bir ilim müessesesi olmakla beraber, mayası folklorla yuğurulmuş olduğu için folklorun içinde mutalâa edilmesi doğru olur.

4-5 - Bizde folklor çalışmaları diye esaslı bir şey olmasa gerektir. Mazisi yakın bir zamanda bir kaç heveskârla başlayan bu iş, ancak hususî çalışmalara inhisar etmiştir. Bu çalışmaların da hemen pek azı müstesna çoğu metodlu ve disiplinli değildir. İş esaslı tutmak lâzımdır. Evvelâ, memleketimizin bölge hususiyetleri gözde tutularak ve folklor mantika haritası yapıp, esas noktaları ve vazife yerleri tesbit edilir. Sondaj, anket ve derleme faaliyeti usullerine göre bir program dahilinde mütehasısların eline verilir. Bunun için de başta himaye ve murakabe gelir. İşte beşinci sorunuzun cevabı kendiliğinden verilmiş oluyor. Memleketimizde bir folklor enstitüsünün kurulması yüzde yüz lüzumludur. Kaldı ki, folklor bakımından mühim bir şey ifade etmeyen memleketlerde dahi enstitüler kurulmuştur. Topraklarımızda dünyanın en zengin folklor hazinesi saklanmaktadır. Yıllardanberi böyle bir enstitünün hasretini çekmekteyiz. Esasen bu özleyiş içinde ve mahrumiyetle çalışmaktayız. Bizde folklor araştırmaları başka milletlerinkine benzemez. İş, umumî metod ve usullerine göre ayarlanmakla beraber, bir hususiyeti olması lâzımgelir. Köy yollarımız, iş hayatımız, halkımızın bu işe hazırlanmamış ve alâkasının uyanırılmamış oluşu, nihayet maddî kifayetsizlik gibi derhal düşünülmesi gereken şekil mecburiyetleri bizim hususiyetimizden belli başlı olanlardır. Esaslı ve verimli çalışmalar makinalarla yapılır. Yani ses alıcı, hareketleri tesbit ve aksettirici apareyler kullanmak zarureti vardır. Bunun için de dediğim gibi bu işlere kolaylık bulucu yardımların yanında bilhassa köy halkını maksada itibak ettirmek tecrübeli bir folklorcunun düşüncesi başlıca iştir. Folklor Enstitüsünün ku-

Sadi Yaver
ATAMAN

7 - Her çeşit sanatkar, fikrimce evvelâ folklorun kaynağını karıştırmak zaruretindedir. Millî Türk sanatının meydana gelmesinde yaratıcı muhayyile ile millî şuur hattâ tâbir caizse folklor şuru beraber çalışmalıdır. Musikide bu anlayış da geniş ve derindir. Milletün kültürde olduğu kadar, sosyal hayatıyla de yakın ilgisi bulunan musiki, mensub olduğu milletün damgasını taşımaktadır. Halk musikisinin başlıca vasıflarından biri millî duyguların doğmasında ve inkişafında âmil olucu bir karakter ve sosyal vazife görebilecek değer taşımasıdır ki, teknik kuvveti haiz modern bir Türk musikisinin başlıca temellerinden birini teşkil etmektedir. Halk musikisi gerçek kreteryumları ile millî karakter taşıdığından, bir kolu olan türkülerin her biri yakılmalarına sebep ve hâdiseleriyle millî birer destan mahiyetindedir. Köroğlu, Dadoğlu, Batta Gazi gibi halk kahramanlıklarına ilave edilen destan ve türküler halkın kültür canlılığını olduğu kadar millî heyecan ve kahramanlık duygusunu da ifade etmesi bakımından mükemmel bir örnek ve rehberdirler. Ateşli bir folklor aşkı olan değeri şairimiz Behçet Kemal Çağlar'ın hazırlamakta olduğu (Batta Gazi) destanı aynı kuvvette bestelenecek olursa işte size nesillere intikal edecek bir destan, esasen esaslı bir araştırma yapıldığı takdirde daha nice millî destanlar bulunacağına hiç şüphemiz olmasın.

8 - Bir eserin folklor vasfını haiz olabilmesi için, halkın his ve temayüllerini anlayış ve düşüncelerini samimiyetle ifade edebilecek ve nesillere aktarılabilir karakter taşıması lâzımdır. Eserlerini bu seviyeye uy-

Kırım Atasözleri

- VII -

Toplayan: Mustafa BERKE

Ebini (ç= kolayını) bulan et yer.
 Ecel döşeginde de ne selâm ve ne aleyke.
 Ecel sebebini, hayâl bulur.
 Ecelden kazânın yeri bilinmez.
 Ecelden oyun olmaz, ecelsiz ölüm olmaz.
 Edaya (ç= edalı) kız, halaya çeker.
 Eğilen boyunu, kılıç kesmez.
 Eğilmiş budaktan, pışmış alma (elma).
 Eğilip girmeye evin olsun, yatıp yemeğe yemeğin olsun.
 Eğilmemiş budaktan, dutulmamış nar.
 Ehlî cins, mahli cins.
 El ağlatan, kendi gülmez.
 El ağzına elli kulaç bez yetişmez.
 El ağzı ile, çorba içilmez.
 El akli pakıldır (ç= fenadır), öz aklın akıldır.
 El atına binen, tez iner.
 Elde (ç= evde yetiştirilen) buzağı sığır olmaz.
 Elde yok, avuçta yok.
 Elçiye zeval olmaz.
 Ele geçmiyen hırsız değildir.
 Ele küsme, görüσεceğin eldir.
 El elden üstündür.

gun olarak verebilen halk şairlerinin folklor hadimi olduklarında şüphe yoktur. Bu eserler de bittabi folklor mahsulü sayılırlar, okadar ki, çok zaman üzerlerinden şairlerinin adı silinerek anonim bir manzara arzettikleri görülmektedir.

9 — Folklorun tedaris edilmesinin en hâretili taraftarlarından biri olarak uzun yıllardanberi bu ciheti daima sebepleri ve kıymetleri ile ileri sürerim. İlk okullardan başlayarak yüksek okullara kadar folkloru bir müfredat programı içinde her dersle ilgili bulunarak, bilhassa Türkçe, edebiyat, musiki, yurt bilgisi, tarih, coğrafya, sosyoloji gibi ilim ve sanat kolları içinde tedaris edilmesi hem mümkün, hem de uygun olur. Millî heyecan sahibi yurtsever kahraman ve ahlâklı vatandaş yetiştirmede folklorun hizmeti inkâr kabul etmez.

10 — Devlet yardımına ihtiyaç vardır. Maarif vekâleti veyahut ihdas edilmesi lüzumlu olan millî kültür ve propaganda vekaleti bu işi üzerine almalıdır.

El eli yuvar, el de yüzü.
 Ele verir talkım, kendi yutar salkım.
 El için ağlıyan, gözsüz kalır.
 Ele verir öğütü, kendi kırar söğütü.
 El için kuyu kazan, kendi düşer.
 Eli ile koymuş, gözleri ile görmüş.
 Eli hamur, kendi aç.
 Elim irmez, gücüm yetmez.
 Eliinden geldiğini, ardına koyma.
 Elini sallarsa elli kız, kolunu sallarsa telli kız.
 El (ç= başkasının) kolu ile, kuş tutulmaz.
 Elli yılda, il (ç= Dünya - heryer) denişir.
 El yalancı değil, ep (ç= kolaylık, kolayına geldiği için) Yalancı.
 El malı ile, gerdeğe girilmez.
 El oğlunun azdığını, atası bilmez el bilir.
 El yumruğunu yemiyen, kendi yumruğunu batman sanar.
 Emceden (= amcadan) ata olmaz, torundan evlât.
 Emek ekinde kalmaz.
 Emeli yok, temeli yok.
 Emir kulu, emir bekler; serbest olan geçer gider.

11 — Ben folkloru daha adını bilmediğim çağlarda 7 - 8 yaşlarında bu işe merak sarmış, o gün bugün âşıkı olarak yaşayan bir kimseyim. 12 yaşında (Safranbolu Düğünleri, Oyun ve Türküleri)ni yazdım. Saz çalmasını, türküleri, oyunları öğrendim. Hayatım hep folklorun sevdası ve heyecanı ile geçiyor. Ömrümün tükendiği gün yazılı kâğıtlarım suyum kaynatmağa kâfi gelir sanıyorum. Folkloru hizmet edenler arasında, Mahmut Rağıp, Ahmet Adnan Saygun, Halit Bayrı, Kudâsi Tecer, Hamit Zübeyir Koşay, Yusuf Ziya Demirci Mehmet Şakir Ülkütaşır, Eflâtun Cem Güney, Halil Bedi Yönetgen, Ferruh Arsunar, Cahit Tanyol, Ali Rıza Yalçın, İhsan Hınçer, Mehmet Gökalp, Muzaffer Sarısözen, Cahit Öztelli, Remzi Barantel, Sadık Uzunoglu, Enver Beşe, Talât Mümtaz, Kemal Akça gibi üstadlar ve kıymetli dostlarım vardır. Şahsi hâtıralarım arasında Atatürk'ün şu sözlerinin derin heyecanı ve tesirini taşıyorum:

«BU SAZIN BAĞRINDA BÜYÜK BİR MİLLETİN KÜLTÜRÜ DİLE GELİYOR» demişti...

En güzeli işi, tathya bağlamak,
 Er, bulduğuna cömert.
 Er dayıya, kız halaya çeker.
 Erenler duası olsun.
 Er eri yadrigamaz.
 Erkeğin tadı, göksünde değil, yüreğindedir.
 Erkek dananın başı büyük olur,
 Erken kalkanın, kısmeti bol olur.
 Erte çıkan, yol alır.
 Esapsız (= hesapsız) kasap, belinde kalır masat.
 Esriğin (= sarhoşun) beyni yok, eski tonun (= kürkün) sıyı (ç= kıymeti) yok.
 Eski dost düşman olmaz, kart yavur (= gâvur), müslüman olmaz.
 Eski hamam, eski tas.
 Eskiyi arama, yeniye kaçırma.
 Eşeğe binen, sasığına (= kokusuna) katlanır.
 Eşek zafranın kadrini ne bilir.
 Eşine yalan söyliyene anne, çocuğuna da yalan öğretir.
 Etmeğin (= ekmeğin) büyüklüğü, hamurun bolluğundandır.
 Etmeğim temiz olsun, yol üstünde yerim.
 Etmek çignemedi yutulmaz.
 Etmek elden, sun gölden.
 Etmek paşa et vezir, ondan kalanı vızır, vızır.
 Et tirnaktan ayrılmaz.
 Evdeki hesap, pazara uymaz.
 Evlâdını döğemiyen, dizini döğör.
 Evin küçüğü olacağına, azbarın (= avlunun) köpeği ol.
 Evlenecek yiğit yürüyüşünden bellidir.
 Evli evine, evsiz kora (= Çit - duvar) dibine.
 Ev yapan balta, taştta (ç= dışarıda) kalır.
 Fakirlikten yakın dostum, yat oldu.
 İhtiyarlıkta, doğru sözüm mat oldu.
 Fal yalancı, gönül eğlenci.
 Fayşenin kazandığı, bezendiğine yetişmez.
 Fayşe saysan, annenden başla.
 Fırsat ganimetdir.
 Fukaranın düşkünü, zorluk çeker kış günü.
 Garip kuşun yuvasını, Tanrı yapar.
 Gayri kullunu çırak et.
 Gebermiş sığır, sütlü olur.
 Gebermiş koyun, kurttan korkmaz.
 Geceler, bulut, günler, duman.
 Geçim iki başlı olur.
 Geçmiş kandilli.
 Geçmiş kanlı,
 Geçmiş kara,
 Geçmiş kınalı.

Geç olsun, güç olmasın.
 Gel bakalım şu eşeği sudan çıkar.
 Gelen gelir, giden, gider.
 Gelen gideni aratır.
 Gelen gidene rahmet okutur.
 Gelini geldikte görürler.
 Gelin evden çıkarken, -ya kısmet- dermiş.
 Gelini ata bindirmişler, -ya kısmet- demiş.
 Gelinle, kabağı yiyen yatısın.
 Gemicinin parası puldur, kendisi tuldur (Sonu var)

GAZİANTEP'DE DERLENMİŞ TEKERLEMELER

I

Birem Birem
 İken ilken
 Kamış boyulu
 Kara diken
 Evvel altı
 Elma yedi
 Sere sekiz
 Dere dokuz
 Ebem bana iki koz verdi,
 Biri ala bir boz verdi.
 Bindim bozun üstüne
 Gittim Halep yoluna
 Halep yolu bin pazar
 İçinde maymun gezer
 Maymun beni korkuttu
 Sağ kulağımı sarkıttı
 Halbur dedi
 Hulbur dedi
 Şunu şurdan
 Kaldır dedi.

II

Eveleme develeme
 Deve kuşu yuvalama
 Aynız buynuz
 Seksen, doksan, yüz.

III

Top top kadife
 Kızın adı Nadife
 Nadife habi dokur
 İçinde bülbül okur
 O bülbül benim olsa
 Yedi kardeşim olsa
 Yedisinin elinde
 Bir deste çiçek olsa.

Derleyen: Ö. REMZİ BALI

TFA

Yılı: 5
Cilt: 3

Temmuz 1960
No: 60

Deynek ve Pehlivanlık Üzerine:

Balıkesir Yöresi Karakeçili Sohbetleri

Yazan: Osman SAYGI

5 — SARİBEYLER DAVULU

Cirit ve mısır odunu üzerine bildiklerini, bana çevre değişimi anlatan, Kurudereli Ahmet Ersoy'u gördüm. Hal hatır sorduktan sonra, eski bir deynekçi olan Karakeçili Ahmet:

— Evet beyim, geçende anlattıklarımın bazı şeyler hatırıma geldi. Bilmem onlar bir işe yarar mı?

— Anlat Ersoy anlat dedim. Tatlı dilyle devam etti:

— «Minnetlerli Musa Çavuş'un Küsüyen köyünde tarlası vardı. Oraya çift sürmeye giderdi. Küsüyen kendi köyüne yakındır. Çavuş bir gün beygirini, sabanını ve hayvanlarını alarak çift sürmeye gidiyor. Atını tarlanın kenarına çayıra, ota çakıyor. Kendisi de öküzüyle çift sürmeye başlıyor. Bu sıra tesadüfen, saban demirini taş kapı kırıyor. Musa Çavuş çayırda bağlı yağız atına atlayıp Sarıbeyler (1) köyüne demiri tamire giderken Kapidere (2) mevkiine geldiğinde ansızın hayvanı bir duruş yapıyor, kuyruğunu kaldırıyor, iki topak pisliyor. Birdenbire geldiği istikamete dört nala kaçıyor. Musa Çavuş ne kadar uğraştıysa atını zaptedemiyor. Küheylan çift sürdüğü yere geldiğinde kendiliğinden duruyor. Musa Çavuş hayvana ne oldu diye etrafı dinliyor. Bir de ne işitsin Sarıbeyler köyünden hafif hafif davul sesleri geliyor. Bunca deynek ve mısır odunu meydanlarında zaferi elde etmek için o at

neler çekmiş. Bıkmış, usanmış. Ahmet Ersoy'un tâbiri ile «Yıllığı getirmiş.» ve o sevin olduğu tarafa gitmemeye karar vermiş. Çünkü Musa Çavuş deynek oyununda karşı tarafa usul usul gider. Fakat deynek elinden çıktıktan sonra muhasımından kurtulmak için yılan gibi kıvrılır ve atını yıldırım gibi sürer. Bu esnada altındaki hayvanı toprağa yapışır gibi uzalır ve üzengiler toprağı kurt kurt keser. Beygirin arka ayaklarındaki tülücüler yani topuklar yere sürünmeden kıpkırmızı kan kesilirmiş. Bu oyun değil âdeta kanlı bir savaş. Hayvan ne yapar?

Karakeçili kadınları kocalarını deyneğe yollarken muharebeye gider gibi uğurlar, ne lallaşmış. Deynekte ölüm var kalım var, ne olur ne olmaz. Karakeçili hatunlar kocaları gibi ata âşıktırlar. Cirit ve çöpu candan severler. Küheylanlar da yiğit erkeği ve yavuz hatun kişileri öyle tanırlar. At sahibini tanır. Binicinin nâraları onu coşturur.

(Sonu var)

(1) Sarıbeyler köyü Savaştepe'nin gün indisine düşer. Kalabalık ve maarifet ileri girin bir köydür.

(2) Kapidere, Koçukyurt ve Mandıra arasında düşer. Sarıbeyler'in az sayı tarafında bir deredir.

(3) Geçen menkıbede adı geçen «Kocagöz» İvrindi ilçesine bağlı «Cavlı» köyünden ve Karakeçili aşiretindedir.

Senelik abonesti
300, altı aylık
abonesti 150
kurustur.

Yurd dışı senelik
abone 2 dolardır.

TÜRK
FOLKLOR
ARAŞTIRMALARI

Adres değiştirmeler
hiçbir şart ve
ücrete tâbi
değildir

Basılmayan yazılar
talep vukuunda
iade edilir.

Adres: Yeşilidirek, Sultanzade Sokak, No. 17 - İstanbul

Dizgi ve Baskı: EKİCİGİL MATRAASI

T.C. ZİRAAT BANKASI

YURT İÇİNDE 460 ŞUBE VE AJANSI DÜNYANIN HER TARAFINDAKİ MUHABİRLERİYLE SAYIN MÜŞTERİLERİNİN EMRİNDEDİR

VADELİ, VADESİZ TASARRUF HESAPLARI
1954 İKRAMİYE YEKÜNÜ:

1.500.000 liradır

BU ZENGİN PLANDA
nan daireleri, Traktörler ve ayrıca dolgun para
ikramiyeleri bu unmaktadır.
rını Şube ve Ajanslarımızdan öğrenebilirsiniz.

BİR KADEH

SEKİ VERMUT...